

YTTRANDE

2013-12-19

Mål nr M 3666-13
Avdelning 3

Nacka Tingsrätt
Mark- och miljödomstolen
Box 1104
131 26 Nacka Strand

Naturskyddsföreningen Gotland, nedan kallad föreningen, vill framföra följande synpunkter och yrkanden med anledning av Nordkalks kompletteringar i mål M 3666-13, Tillstånd för bergtäkt och vattenverksamhet vid Bunge Ducker 1:64, Gotland.

Föreningen har tagit del av Nordkalks yrkanden, villkorsförslag och kompletteringar. Föreningen anser att det inte framkommit något som ändrar våra tidigare ställningstaganden och yrkanden varför vi hänvisar till alla tidigare yttranden som föreningen lämnat in gällande ärendet (tillåtlighet och tillstånd). Föreningen framför dock förtydliganden samt våra yrkanden.

Föreningen yrkar:

1. att det görs en samlad prövning samt att en samlad bedömning inkluderar Nordkalks, SMA Minerals och Region Gotlands pågående och planerade verksamheter i området.
2. att miljökonsekvensbeskrivningen inte godkänns.
3. att Nordkalks ansökan avslås i sin helhet.
4. att beslut om eventuell dispens från artskyddsförordningen inte ges.
5. att verkställighet inte beviljas i händelse att tillstånd ges.

Bakgrund

Högsta domstolen (HD) har i dom 2013-06-18 återvisat ärendet till Mark- och miljödomstolen (MMD) för att möjliggöra en enligt unionsrätten fullständig, exakt och slutgiltig tillståndsprövning som inte är bunden av tidigare tillåtlighetsbeslut samt för prövning av dispens från artskyddsförordningen. Föreningen hänvisar härmed till tidigare yttranden som föreningen framfört vid de tidigare förhandlingarna (tillåtlighet och tillstånd). Därtill måste också en samlad prövning inkludera pågående och planerade verksamheter i närområdet; Svenska mineral och Region Gotland (vattentäkt), samt kumulativa effekter, i enighet med miljöbalken och unionsrätten. Nordkalks yrkanden i detta avseende bör därav inte beaktas.

Kompletteringar skadebedömning

Nordkalks planerade kalktäkt kommer att, om tillstånd fås, innebära att unika livsmiljöer, prioriterade habitat inom EU, försvinner samt att omkringliggande områden som är utpekade som Natura-2000 på grund av sina världsunika livsmiljöer och arter kommer att skadas permanent och irreveribelt. Skadan har föreningen klargjort tidigare och Nordkalks kompletterade handlingar innebär inget nytt i sak. Det går inte att villkora den planerade verksamheten så att skada inte uppkommer. Det är alltså ställt utan tvivel att om Nordkalks planerade kalkbrott tillåts så kommer det att skada omgivande naturområden och habitat och arter inom Natura-2000-områdena. Därtill bör domstolen beakta att både unionsrätten och miljöbalken tydliggör att det räcker att det finns risk för skada på naturvärdena för att tillstånd inte ska ges samt att tillståndsmyndigheten måste vara säker på att verksamheten inte kan skada de skyddsvärda livsmiljöer i området eller medför att arter utsätts för betydande störning samt att vid bedömning av

skada ska försiktighetsprincipen tillämpas. Då Nordkalk själva hänvisar till att deras planerade verksamhet kommer att skada arter och livsmiljöer, om än enligt bolaget till så liten grad att det inte ska vägas in, bör det räcka för att avslå ansökan i sin helhet. Därtill har föreningen och andra motparter tydliggjort genom hela processen att risken för skada är mycket mer påtaglig och omfattande än vad Nordkalk redovisar.

Föreningen menar att de naturtyper och arter som finns i de närliggande Natura-2000-områdena helt är beroende av den orörda hyrdologin inom avrinningsområdet. Vi menar därtill att domstolen behöver inneha ganska lite kunskap om biologi, ekologi och hydrologi för att förstå att ett 170 ha stort och 25 meter djupt kalkbrott placerat centralt i ett avrinningsområde kommer att ha en enorm påverkan på omgivningen genom att t.ex. dränera omgivande marker genom att påverka flöden i alla vädersträck. Många av Gotlands våtmarker har dikats ut med diken och kanaler som är någon meter djupa. Dessa är idag nästintill omöjliga att återskapa och har inneburit irreversibel skada. Ett 170 ha och 25 meter djup täkt kommer givetvis, ställt utom all rimlig tvivel, att orsaka skada i närliggande områden. Det bör noteras att föreningens bedömning av skada delas helt eller delvis av statens expertorgan i ekologi – Länsstyrelsen och Naturvårdsverket.

Frågan är hur stor påverkanszonen kan tänkas vara. Nordkalk hävdar i flera yttranden och skrivelser att det rör sig om korta avstånd med ett skyddsavstånd på 300 meter. Detta har under tillåtlighets- och tillståndprocessen starkt ifrågasatts av flertalet experter som istället påtalar att påverkanszonen är flera kilometer. För detta har domstolen ingående material och föreningen vill här bara komplettera med vattensituationen vid Nordkalks kalkbrott Klinthagen, Gotland. Nordkalk själva har arguerat att Klinthagen är ett exempel (t.ex. under syn vid domstolsförhandlingar) på att ett kalkbrott kan ligga nära ett våtmarksområde, i detta fall Hoburgsmyr, utan att påverkan uppstår. Men när man efter påtalande från föreningen studerat hur Hoburgsmyr påverkas så har förändringar i vattnet observerats och man ser tydligt vatten rinna ut i Klinthagenbrottet längs hela brottytan (från botten på kalkbrottet till toppen). Vi bilägger flygbilder som visar på hur vatten flödar ut på alla nivåer längs kalkbrottets vägg vilket leder till att omgivningen långsamt dränneras. Man bör också veta att under prövningen om tillstånd av kalkbrottet i Klinthagen går det enligt Nordkalk en vattendelare mellan brottet och myren vilket skulle minska risken för påverkan på tex intilliggande brunnar och kalkbrottet ansågs vara "torrt". Vid det planerade brottet Bunge Ducker 1:64 är kalkstenen mycket sprickig med synliga karstsprickor på ytan och inga vattendelare mellan kalkbrottet och Natura-2000-områdena finns redovisade. Därtill ligger placeringen centralt i ett avrinningsområde. Det råder således ingen tvivel att om tillstånd för kalkbrottet i Bunge Ducker 1:64 ges så kommer ytvattnet och grundvattnet att påverkas i kringliggande Natura-2000-områden och de naturvärden som finns inom områdena kommer därmed att skadas betydligt.

Kompletteringar dispens från artskyddsförordningen

Dispens från artskyddsförordningen har tidigare inte sökts av Nordkalk. Dock gav MMÖD 2012 en sådan dispens utan att bolaget hade yrkat på det och utan att den frågan hade behandlats under processen. Rättsäkerheten kräver att en frågan om dispens från artskyddsförordningen behandlas på vederbörligt sätt och HD har nu meddelat att denna fråga ska behandlas av MMD i denna process. Det åligger nu MMD att utan att se till tillåtlighetsdomen studera om eventuell dispens från artskyddsförordningen kan ges. En sådan bör röra alla de arter som omfattas av både kalkbrottet och transportbandet och inkluderar exempelvis skyddsvärda växer och fåglar. För att detta ska kunna behandlas bör Nordkalk redovisa för vilka arter de vill ha dispens. Det är inte förenligt med unionsrätten att erhålla en generell dispens utan en gedigen genomgång och utvärdering. Vi efterfrågar därmed ett underlag för att kunna, i sin helhet, ta ställning till dispensfrågan. I avsaknad av en sådan kan inte frågan prövas. Dock finns det redan nu kunskap om arters hotstatus och skyddsvärde i det material som Nordkalk presenterat i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) som föranleder oss att redan i detta läge yrka att en sådan dispens avslås.

Kompletteringar miljökonsekvensbeskrivning och kontrollprogram

MKB innehåller fortfarande brister som föreningen tidigare påtalat. Bl.a. saknas vissa naturtyper (tex kalkkärr med gotlandsag) och arter vilka heller inte redovisas för hur de ska behandlas gällande villkor för tillstånd. Vi hänvisar därför återigen till tidigare yttranden (tillåtlighets- och tillståndsprövningen). MKB har visserligen kompletterats, men innehåller allt jämt svepande och ovetenskapliga formuleringar om hydrologins och ekologins komplexitet samt risken för skada.

Även kontrollprogrammet har utökats men innehåller även den stora brister. Bl.a. är kontrollprogrammet begränsat till en påverkanszon på 300 meter vilket inte är fullt tillräckligt. Därtill saknas referensområden och inte heller finns villkor kopplade till kontrollprogrammet gällande om, eller snarare när, negativ påverkan på arter och livsmiljöer observeras. Hur bolaget ska kunna notera mindre påverkan på naturtyper, arter, artsammanättning och vattenförhållanden som genom kumulativa processer blir omfattande över tid framgår inte heller. Inte heller hur bolaget ska agera om sådana förändringar noteras är villkorat.

Komplettering behovsprövning och alternativ lokalisering

Vid tidigare domstolsförhandlingar har Nordkalk argumenterat att det inte finns något annat ställe med kalksten av samma kvalitet. Nordkalk hävdade också att SSAB som slutanvändare av kalken är helt beroende av detta föreslagna brott och därmed också Sveriges industrier. Nu har det visat sig att så inte är fallet. SSAB har sagt upp sitt avtal med Nordkalk och köper kalk från annat håll och har hävdat att den gotländska kalkstenen inte är unik eller oersättlig. Vi bilägger ett utklipp från lokala media angående detta. Vid lokaliseringsbedömningen bör detta vägas in, ffa då Nordkalk på felaktiga grunder hävdar att alternativ lokalisering saknas.

Vidare har argumenten om att riksintresse står mot riksintresse – naturvård mot kalkbrytning debatterats i domstolarna. Föreningen vill påpeka att väga riksintresset för naturvård mot riksintresset mot mineralutvinning gällande kalksten kan liknas med att jämföra äpplen med päron. Utpekande av riksintressen för naturvård baseras på naturvärden där ingen hänsyn tas till t.ex. markägare. Gällande kalksten följer riksintressena inte fyndigheterna utan istället markägargränser och enbart områden som kalkstensexploaterer först pekar ut utses av SGU. Riksintresset för kalksten är således inte representativt för kalkstensfyndigheter medan riksintresset för naturvård är representativt för naturvärden, om än med stor variation i exempelvis skyddsvärde. Detta måste vägas in när man väger intressen mot varandra. Dessutom bör det faktum att kalksten av samma kvalitet finns på annan plats enligt SSAB också vägas in i denna bedömning.

Kompletteringar efterbehandling

Föreningen noterar att en specifik efterbehandlingsplan alltså saknas varvid våra tidigare yttranden därför ska beaktas. En sådan stor och omfattande del av kalkbrottet (all tid efter att brytningen av kalksten upphör) kan inte behandlas så svävande och lättvindigt, speciellt då kalkbrottet gränsar mot Natura-2000-områden där Sverige är ålagda att tillgodose att naturvärdena bibehålls och gynnas.

Kompletteringar villkor

Beträffande villkorsförslagen anser föreningen att verksamheten inte kan villkoras så att skada på omkringsliggande Natura-2000-områden inte uppstår. Vidare hänvisar föreningen till sina tidigare yttranden.

Föreningen förtydligar att vi bestrider Nordkalks begäran om verkställighet, att vi yrkar att ansökan avslås i sin helhet, att miljökonsekvensbeskrivningen inte godkänns, att beslut om eventuell dispens från artskyddsförordningen inte ges, att det görs en samlad prövning samt att en samlad bedömning inkluderar Nordkalks, SMA Minerals och Region Gotlands pågående och planerade verksamheter i området och i övrigt hänvisar föreningen till sina tidigare yttranden (under tillåtighets- och tillståndsprocessen).

Naturskyddsföreningen Gotland

Anncatrin Hjernquist
ordförande

Bilagor:

1. Flygfotografier Klinthagen (foto: Gunnar Britse).

1a. Klinthagen mot Hoburgsmyr

1b. Visar hur vatten flödar ut på alla nivåer vilket dränerar omgivande våtmarker.

2. Åsa Sveds (12 september 2013) SSAB: Gotlands kalk inte bättre. Gotlands Tidningar.

Bilaga 1a.

Bilaga 1b.

Bilaga 2.

SSAB: Gotlands kalk inte bättre

Nordkalk har länge hävdat att gotländsk kalk är överlägsen – det dementeras nu av SSAB

– Kalkstenskvaliteten som finns på Gotland, kan vi också få på andra ställen i Mellaneuropa.

Det säger Rolf Nyberg, som är inköpare på SSAB i Luleå.

Företaget förhandlar nu med sina leverantörer och kan bara ge allmänna kommentarer när det gäller deras affärsavtal med Nordkalk.

Som GT kunde avslöja i gårdagens tidning, är det oklart om Nordkalk får fortsätta leverera kalk till SSAB i Luleå.

– Vi är inne i förhandlingar med några av våra leverantörer och vi har inte avslutat dessa, säger Rolf Nyberg som inte kan säga hur den framtida affärsrela-

tionen med Nordkalk kommer att se ut.

– Så länge vi är i en förhandlingsfas och inte har ett kontrakt, kan vi inte ge några kommentarer, mer är rent allmänna.

Samma kvalitet

När avtalet är färdigt kommer Rolf Nyberg att berätta mera.

– Det blir klart inom några veckor, säger han.

SSAB har haft ett 15-årigt avtal med Nordkalk och som förlängts ett år.

– Vi tog kalk från Nordkalk även innan det, säger Rolf Nyberg.

Både Nordkalk och regeringen har hävdat att kalken från Gotland håller en sådan kvalitet som är svår att hitta någon annanstans.

Rolf Nyberg däremot anser att det finns många kalkleverantörer i Europa med motsvarande råvara.

– Kvalitetsmässigt finns det kalksten som är jämförbar med den från Gotland men Nordkalks relativt korta sjöfrakt är bättre ur miljösynpunkt, säger han.

Stor kostnadspost

SSAB har därmed flera leverantörer som står upp till den höga kvaliteten men totalkostnaden, där frakten ingår, kan bli avgörande för vilket företag de väljer att köpa ifrån.

– Kalk är en storvolymprodukt som är viktig för vår produktion. Det handlar om väldigt många ton kalksten och det är en stor kostnadspost för oss.

Kalksten används i SSAB:s stålstillverkning. Nordkalk köpte SSAB:s kalkugn som står inne på fabriksområdet i Luleå 1997.

Inget varsel

Nordkalk fraktar dit stenen från Gotland och bränner den inne på SSAB:s område.

– Kalk tar åt sig fukt och kan då omvandlas till släckt kalk om den transporteras efter att den bränts. Det vill vi inte ha. Det är bättre att ha kalkugnen här, säger han.

SSAB kommer sannolikt att ta över kalkugnen och personalen, enligt Eva Feldt, kommunikationschef på Nordkalk AB.

Vad som händer på Gotland om de förlorar avtalet med SSAB är oklart.

– Kunder kommer och

• GT igår

kunder går, och då får man lägga om produktionen efter det, sa Eva Feldt till GT i förrgår.

Hon säger också att det inte är lagt något varsel vad gäller personalen på Gotland.

Åsa Sveds

Åsa.sveds@gotlandstidningar.se
0498 20 24 11